СПРАВКА

ЗА ОТРАЗЯВАНЕ НА ПОСТЪПИЛИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ ОТ ОБЩЕСТВЕНИТЕ КОНСУЛТАЦИИ ПО ПРОЕКТА НА РЕШЕНИЕ НА МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ ЗА АКТУАЛИЗИРАНЕ НА НАЦИОНАЛНАТА КАРТА НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ЗА 2024 Г.

№	Организация/потребител /вкл. начина на получаване на предложението/	Бележки и предложения	Приети/ неприети	Мотиви
1.	**Добромир Митев, председател на УС на Българска стопанска камара, вх. № 18-414/02.12.2024 на МОН**	Българска стопанска камара (БСК) подкрепя предложения за обществено обсъждане Проект на РМС за актуализиране на НКВОРБ за 2024 г. Предложеният проект изпълнява целите за постигане на балансирано развитие на мрежата от висши училища, според потребностите на регионите и според реалните възможности, както и за допълнително развиване на системата за контролиран от държавата субсидиран прием в държавните висши училища, в съответствие с националните и регионални потребности и с прогнозите за бъдещо развитие на пазара на труда. Важно е направеното заключение, че капацитетът на висшите училища, определен от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА), остава два пъти по-голям от броя на действащите студенти, които заемат дял от само 43,7% от този капацитет. Отделно се констатира, че свободният капацитет е неравномерно разпределен. В специалности, които са важни за икономиката и обществото, има много ниска ефективност на този капацитет: в математиката са заети 19,5% от местата, в химическите науки са заети само 23,1%, проучването и обработката на полезни изкопаеми са заети само 24,7% от местата и т.н. Обратното, в 24 професионални направления има свръхзапълване на местата от над 90%, в областта на социалните, стопанските и правните науки, повечето от които не са нормативно определени като защитени или приоритетни за икономиката. Дори 50% от студентите са съсредоточени само в 8 ПН. Географски също са констатирани деформации. В Югозападния район (вкл. София) са съсредоточени 27 от 51 висши училища, където учат 46% от всички студенти. В същото време в Северозападния район има само 2 висши училища и 4 филиала с ограничен капацитет на висши училища от други райони. Редица професионални направления не се предлагат изобщо за изучаване и дипломиране в Северозападния район. Така бизнесът там няма добър достъп до кадри, а за студентите е финансово утежняващо да учат масово в други райони на България. Картата разделя направленията (на групи от 1 до 4) и университетите (на групи от А до Г) на 4 категории според търсенето им от студентите и реализацията на завършилите. Това е правилно, но от него не следва съществен рестриктивен ефект за тези, които попадат в най-ниските категории. И ситуацията остава непроменена след последните две издания на картата в предходните години, като 22% от студентите продължават да се обучават в тези най-ниски категории, въпреки че	**Приема се**	Направени са обобщения във връзка с представения документ. Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени. МОН остава на разположение и в готовност за обсъждане на конкретни предложения за подобряване на НКВОРБ.

		обществото и икономиката нямат съществена полза от това. В същото време, както беше посочено по-горе, важните за икономиката професионални направления стоят незаети. В заключение, подкрепяме направените констатации в картата, които са полезни, но считаме, че тя трябва да предвижда много по-ефективни мерки, които да пренасочат интереса към приоритетните за икономиката професионални направления и защитени специалности. На този етап във връзка с предходните издания на Картата се вижда, че деформациите, вкл. и на географски принцип, не са преодолени и цели региони остават без достъп до специалисти в определени професионални направления.		
2.	**Г-н Васил Велев, председател на Управителния съвет на Асоциацията на индустриалния капитал в България, вх. № 1101-166/02.12.2024 на МОН**	АИКБ като най-представителна организация па работодателите на национално равнище продължава да участва активно, вкл. със свои предложения, при обсъждане и въвеждане на всички реформи, свързани със системата на образованието. С особено внимание следим връзката между държавния план-прием и реалните нужди на пазара на труда, тъй като вярваме, че висшето образование трябва да бъде инструмент за развитието на икономиката и обществото, а не самоцел. Приетата през 2021 г. НКВОРБ постави основата за по-добро планиране на образователната инфраструктура спрямо нуждите на регионите и бъдещите прогнози за пазара на труда. Въпреки това досегашното изпълнение на картата показа редица слабости, които възпрепятстват нейното успешно приложение. Липсата на ясно изразена връзка между образователните специалности и пазара на труда, както и териториалната раздробеност на подхода водят до създаване на структури, които не отговарят на действителните нужди, но се откриват по административни съображения. АИКБ счита, че в предложената за обществено обсъждане актуализирана Национална карта са налице редица структурни проблеми, които влияят на качеството и ефективността на системата на висшето образование. Сред тях е фактът, че капацитетът на висшите училища значително надвишава реалното търсене на образователни услуги. Това създава дисбаланс особено в направления с ниска запълняемост на местата. Същевременно раздробяването на България на шест отделни региона в планирането на висшето образование води до неефективност и възможности за откриване на нови образователни звена, без да е налице действителна необходимост от тях. Това не само натоварва системата, но и затруднява създаването на съгласувана стратегия за развитие на образованието, базирана па реалните потребности на икономиката и пазара на труда. Считаме, че **България следва да бъде разглеждана като единен регион, а не разделена на шест отделни области**. Това би премахнало излишното дублиране на звена и би създало условия за по-ефективно планиране и управление па висшето образование. Картата не осигурява адекватна връзка между броя на завършващите и търсенето на специалисти, което ограничава възможностите за ефективно използване на човешките ресурси в национален мащаб. Липсата на динамична и дългосрочна визия за адаптиране на системата към изискванията на пазара на труда ограничава ефективността на НКВОРБ като стратегически инструмент.	**Приема се по принцип**	Направените предложения във връзка с предходните актуализации на НКВОРБ са обсъдени.. Създаването на част от предложените нови индикатори зависи от възможностите за осигуряване на съответната надеждна и пълна информация. При направените до момента опити да бъде събрана необходимата информация за конкретни предложени нови индикатори беше установено, че наличните данни са непълни. МОН продължава да обсъжда и да анализира всички получени предложения за подобряване на НКВОРБ, включително направените тук предложения от страна на АИКБ, които ще бъдат разгледани отново при обсъждане на методиката за последващо актуализиране на НКВОРБ.

		АИКБ винаги е изразявала своята подкрепа за актуализация на НКВОРБ, но до момента дадените от нас предложения не намират своето систематично място при актуализиране на НКВОРБ, което продължава да води и задълбочава редица слабости, които се отразяват в неправилни политически решения. Тези слабости, както и конкретни предложения бяха обсъдени още в началото на 2022 г. година с екипа па ФИОО, като срещнахме разбиране по тяхното въвеждане. Същите обаче продължават да не са въведени в настоящата актуализация и тези слабости продължават да предизвикат необосновано увеличение на държавния план-прием по някои специалности за сметка на намалението на други такива, които са жизнено важни за функционирането на българската икономика. Следва да имаме предвид, че висшето образование (платено от държавата, т.е. от данъкоплатците) е основен инструмент за задоволяване на бъдещите потребности на пазара на труда и повишаване шансовете на младите хора за качествена заетост. В тази връзка представяме на Вашето внимание следните предложения и коментари, които бихме желали да бъдат взети предвид при последваща актуализация на НКВОРБ: 1. За пореден път подчертаваме, че е необходимо **да се добавят критерии в Методиката за разработване на картата, които да дават реална връзка с потребностите на пазара на труда**. Всяка година картата дава една моментна картина на работни места, заети от висшисти, но не дава яснота дали те реално са заети по специалността си, нито какви са изискванията за заемане на тези работни места. **Следва да се добавят критерии, които представят, от една страна, броя студенти по специалности, а от друга – броя и вида на работните места, които са заети в момента и изискват конкретна специалност от професионалните направления на висшето образование**. Този критерий, тази съпоставка ще даде възможност да се направи оценка па работните места, които в следващите години ще се освободят (поради пенсиониране), и на необходимия брой студенти от съответната специалност, които могат да ги заемат. Видно от Рейтинга на ВУ близо 40% от завършващите заемат места не изискващи висше образование. В същото време има незадоволено търсене на инженери, лекари и други специалисти за нуждите на индустрията. Липсата на описания критерий само задълбочава описания проблем. Същевременно има специалности, които са уникални за едно висше училище, но съгласно настоящата методика не се предвижда увеличаването на план-приема по тях, а може да се стигне и до намаляване. Това засяга някои от техническите висши училища, които попадат в район от тип Г. 2. Вторият съществен проблем в методиката **е средното изчисляване на осигурителния доход на работещите в различните населени места**. Избраният критерий деформира получените резултати, тъй като по например търсени специалности, по които повечето от завършилите студенти се реализират в малки населени места, полученият по-нисък доход определя по-лошо класиране на съответната специалност. Необходимо е поставянето на коефициент, чрез който да се постигне адекватно сравнение. **Такъв критерий може да бъде „коефициент**	**Приема се по принцип**	План-приемът във ВУ с РМС се утвърждава по професионални направления, а не по специалности. Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи

		на покупателната способност“ или чрез съотнасяне на осигурителния доход към средния за региона. Осредняването на осигурителните доходи може да създаде допълнително негативни нагласи у кандидат-студентите за тяхната последваща реализация и съответно избор на професия. От създаването ѝ до момента считаме, че НКВОРБ не изпълнява в цялост целите, за които с въведена от законодателя, а именно да въведе ред в профилната и териториалната структура на висшето образование в страната по професионални направления и специалности в съответствие със социално-икономическото развитие и потребности на пазара на труда. За да изпълни поставените цели, следва да отразява факта, че структурните несъответствия на пазара на труда не са индикатор за евентуална безработица или спиране на производството в даден отрасъл, а **индикатор за известно разминаване между наличния човешки капитал и необходимия в отделните икономически сектори**. Тенденцията към работни места на всички нива, които изискват засилено прилагане на нерутинни умения, ще продължи и много от традиционните работни места, доскоро изискващи прилагане на физически или рутинен труд, ще бъдат изместени от такива, свързани с нови компетентности основно от областта на инженерните и природоматематическите науки. Разчитаме, че направените предложения и дадени аргументи ще предизвикат преразглеждане на настоящата Методика и чрез отразяването им постепенно ще се постигне реална регулация на висшето образование, съобразено с нуждите на българската икономика и общество.	**Приема се по принцип**	актуализации на НКВОРБ. Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ.
3.	**Доц. Марин Маринов, ректор на Стопанската академия – Свищов, (електронна поща, 2.12.2024 г.)**	Имайки предвид, че НКВОРБ: 1. Покрива предварителната нормативната и факторно оценена среда при нейното разработване и приемане, ръководейки се от нормативните актове, обвързващи субсидирания от държавата прием в държавните ВУ, както и тяхното финансиране от държавния бюджет със серия от фактори, вкл. отчитащи качеството на обучението, реализацията на завършилите на пазара труда, оценката за научната дейност, както и получената оценка за програмна акредитация на професионалните направления; 2. Целево се стреми към: - определяне на профилната и териториалната структура на висшето образование в РБ по професионални направления и специалности от регулираните професии в съответствие със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда; — идентифициране на потребностите за развитие на висшето образование по региони и наличния ресурс от преподаватели и потенциални кандидат-студенти, отчитайки възможностите за привличане на чуждестранни студенти и на българи живеещи в чужбина; — подпомагане формулирането на политики за балансирано развитие на мрежата от висши училища според потребностите на регионите и според реалните възможности; допълнително развиване на системата за контролиран от държавата	**Приема се по принцип**	Направени са обобщения във връзка с представения документ. Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени.

		субсидиран прием в държавните висши училища, в съответствие с националните и регионалните потребности и с прогнозите за бъдещо развитие на пазара на труда. 3. Действа в съгласувателен режим (по отношение на целите и мерките) със: Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021 – 2030 г. и другите стратегии с национален, секторно-отраслов или функционален характер. Отчитайки, че при актуализацията на НКВОРБ се прилага подход на последователност и приемственост между отделните ежегодни версии на картата, от една страна, и целево-резултатна насоченост към изменение в отговор на промени в средата, нейните подсистеми, териториални локационни обхвати и конфигурация на обществените, образователните и икономическите потребности, от друга страна, изразяваме следната позиция:		
		1. НКВОРБ трябва да отразява декларирания за следване балансиран подход за функциониране на ефективна мрежа от висши училища. Същевременно, за постигане на заявените многопосочни цели в интерес на обществото и икономиката, както и за постигане на целите на политиката по заетостта (с препоръка тя да бъде повече активна, отколкото пасива, при отчитане на факта, че резултатността ѝ в значителна степен се предопределя от наличието на добре функциониращa икономика), са необходими усилия за равномерно развитие на районите на планиране. Последното зависи от политиката и поведението на множество участници в обществения и икономическия процес и разнообразието от заинтересовани страни, но водеща роля за насочване на този процес и за неговото моделиране има държавата в лицето на съвкупността от министерства.	**Приема се по принцип**	Направени са обобщения във връзка с представения документ. Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени.
		2. В посочения по-горе контекст, се отчита силно концентриране на висши училища в определени райони на планиране. Да, налице е и съсредоточеност на население в същите райони на планиране, но подобна концентрация, наред с едновременното протичане на други процеси, предпоставя приоритетизиране при разпределението на обществени ресурси на едни райони и допълнително провокиране интензифицирането на негативни тенденции в други райони.	**Приема се по принцип**	Направени са обобщения във връзка с представения документ. Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени.
		3. В районите на планиране от Северна България е налице значително по-малък брой висши училища, в сравнение с други. СА „Д. А. Ценов” е позиционирана в Северен централен район. Висшето училище е с 88-годишна история, като през целия период на своето функциониране е следвала ясно политиката за обучение на студенти в областта на икономиката, управлението и администрацията, без излишно разширяване на обхвата и ненавлизане в други професионални направления. Стопанска академия е държавно висше училище, създадено с дарението на видния предприемач и общественик Димитър Апостолов Ценов, с най-голямото индивидуално дарение в размер на 5 млн. златни лева.	**Приема се по принцип**	Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени.
		4. Капацитетът на висшето училище за ПН 3.8 Икономика е 10500 студенти (от които 7500 за ОКС „бакалавър” и 3000 — за ОКС „магистър”), а за ПН 3.7. „Администрация и управление” е 1300 (от които 820 за ОКС „бакалавър” и 480 —	**Приема се по принцип**	Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени.

		за ОКС „магистър“). Степента на изпълнение на капацитета зависи в значителна степен от държавната поръчка, която МОН предателя ежегодно. 5. От 2013 г., с сътл. ПМС 64, държавната поръчка за Стопанска академия е намалена 5 пъти, предвид рязкото увеличаване на броя на висшите училища с получена акредитация от НАОА за обучение на студенти в посочените професионални направления — от 3 в продължение на повече от 50 г. , на 25 за следващите 10 години. Подобен скок в броя на ВУ доведе до: увеличаване на дипломираните студенти в областта на икономиката, администрацията и управлението, промяна в разпределеното на държавната поръчка за 3-те ВУ с многодесетилетна история и деформира бюджетирането им на база държавна поръчка. 6. Посочените в т. 3, 4 и 5 деформации са отразени в НКВОРБ по начин, който предпоставя затруднения за нормалното функциониране на висшите училища от Северен централен район на планиране и невъзможност за развитие на специалности поради ограничения, произтичащи от попадането в конкретна група професионално направление, тип на район на планиране, процент на изпълнение на капацитета и др. 7. Целта за повишаване на ролята на висшите училища като активен фактор за регионално развитие и подобряване на структурата и ефикасността на висшето образование предполага политиката на държавата и конкретно — чрез НКВОРБ, да бъде хармонизирана с другите политики за икономическо и регионално развитие, като се предостави възможност за стимулиране на нарастваща инвестиционна активност и развитие на регионалната икономика в Северен централен район на планиране, възможност за придобиване на висше образование в същия район на планиране и тясно нарастващо сътрудничество между икономика, бизнес и образование в регионален план. Стремежът за осигуряване на устойчивост на провежданата от МОН политика, освен за повишаване качеството на висшето образование, е и за постигане на съответствие с динамиката на трудовия пазар, реализиране на мултиплициращи ефекти на база синергия от синхронизация на политики, мерки и инструменти, обвързани с регионалната икономика и нейното развитие.	**Приема се по принцип** **Приема се по принцип** **Приема се по принцип**	План-приема се регулира от ПМС № 64/2016 г. НКВОРБ е разработена в съответствие с изискванията на ЗВО и целите, поставени в закона. НКВОРБ и актуализирането й е в съответствие с провежданата политика на държавата и цели да предостави актуална информация за регионалните структури.
5.	**проф. д-р Драгомир Пламенов Димитров Ректор на Технически университет-Варна (електронна поща, 29.11.2024 г.)**	По отношение на публикуваната за обществено обсъждане национална карта на висшето образование в Р. България (НКВОРБ), актуализирана редакция 2024 год. Считаме, че е необходимо да се преразгледат, коригират и допълнят следните основни точки: I. Към т.4.3 „Насоки на националната политика по отношение на откриване на нови ПН/СРП в съществуващи ВУ, факултети, филиали, колежи“ предлагаме да се създадат нови подточки 4.3.4 и 4.3.5 със следното съдържание: 4.3.4 Допуска се откриване на нови ПН/СРП от група 1 в регион на планиране Г при едновременно изпълнение на следните условия:	**Приема се по принцип**	Регион тип Г предполага нисък брой наети специалисти с ВО на един студент в региона и с нисък брой ученици в гимназиален етап на обучение на един студент в региона. Това предопределя търсенето и предлагането на ВО. От

		- обучението по съответното ПН/СРП не се предлага от друго държавно ВУ в съответния регион или в случаите, когато се предлага от друго държавно ВУ в съответния регион, но ПН е приоритетно и броят на обучаваните студенти в съответното ПН/СРП на национално ниво е над 70% от определения от НАОА капацитет и с над 90% попълване на местата държавна поръчка ; - предлаганите специалности в съответното ПН са иновативни и съответстват на съвременните изисквания на пазара на труда; - има мотивирано становище от ресорното министерство за необходимостта от увеличаване на броя на обучаваните студенти по съответните ПН/СРП в съответния регион; - има мотивирано становище от областния управител на областта, в която е държавното ВУ, за необходимостта от увеличаване на броя на обучаваните студенти по съответните ПН/СРП в съответната област, кореспондиращо със стратегическите задачи на областта; - има положително становище от МОН в извършената предварителна оценка на въздействието върху степента на съответствие на профилната и териториална структура на висшето образование със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда. 4.3.5 Допуска се откриване на нови ПН/СРП от група 1 и 2 в регион на планиране Г без субсидиране от държавата до достигане на изпълнение на едно от изискванията по т.4.3.1, 4.3.2, 4.3.3 или 4.3.4. Обосновка : Регион на планиране Г , в който трайно попадат СИРП и СЦРП е обречен на застой по отношение на развитие в сферата на висше образование по професионални направления и СРП за ДВУ, разкриване на свои филиали и др. структури. Същевременно ЧВУ могат и получават положително оценени проекти за разкриване както на нови ПН, така и на СРП, което е видно от сайта на НАОА. Обвързването на образователния профил на системата на ВО с потребностите на пазара на труда е обективен процес, но той не трябва да се абсолютизира, тъй като у нас съществуват сериозни диспропорции в търсенето и предлагането на определени специалисти както в национален, така и в регионален план. Те са резултат най-вече в диспропорциите в самото социално-икономическо развитие на регионите. А наличието на висококвалифицирани специалисти е първостепенен фактор за това социално-икономическо развитие и ако тях ги няма, то всеки един „пробив“ (инвестиционен, технологичен или друг) в бъдещето няма как да се осъществи, защото такива специалисти няма да бъдат налични, тъй като те няма да са подготвени от съществуващата днес система за ВО и нейното териториално разпределение в страната. Така се затваря омагьосания кръг – няма инвестиции-няма развитие-няма специалисти. Ако се появят инвестиции, те не могат да се реализират поради липсата на подготвени кадри. По този начин още повече ще се засилват диспропорциите, свързани с инвестиции в североизточен и северен централен регион. Това ще засилва вътрешната миграция към региони, където има инвестиции и работа. На стр.34 вече ясно е дефиниран факт, че освен		друга страна в НКВОРБ в насоките в т. 4.2.3 и 4.2.4 са предвидени условия, при които може да се открият нови структури на ВУ в такъв тип регион. При наличие на свободен капацитет и въведено ограничение от НКВОРБ ВУ се насърчават да сключват споразумения за провеждане на съвместно обучение и споделяне на ресурси. Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ.

		Северозападен и Северен централен регион, то и Североизточен не отговарят на изискванията за минимален брой жители, за да се считат за региони. Може би този факт се задълбочава и от сегашното въздействие на Националната пътна карта – липса на развитие, намаляващ брой действащи студенти, които освен, че искат да се учат желаят и да започнат своята реализация по време на своето обучение. Освен това, към момента общото равнище на технологично развитие в страната ни не е особено високо, равнището на производителността на труда също е по-ниско от средното за ЕС, поради което като цяло потребността от висококвалифицирани кадри към момента не е особено висока. Следователно ориентирането към моментното състояние на пазара на труда на системата на ВО няма да бъде особено продуктивно от гледна точка на перспективите на нейното развитие. В тази връзка считаме, че с въвеждането на тези две допълнителни точки ще се избегне дискриминацията по отношение на правото за обучение. II. Предложения по таблица 12 Индикатори за определяне на степента на търсене на висше образование от кандидат-студентите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест. II.1. Предлагаме ново преразпределение на тежестите на отделните индикатори, а именно: Среден успех от дипломата за завършено средно образование – 20 % Обосновка: Въвеждането на двуетапното придобиване на средно образование: първи гимназиален – от VIII до X клас включително, и втори гимназиален – от XI до XII клас включително, доведе до нов начин на определяне на средния успех от дипломата. При това ранното професионално ориентиране, още в 7 клас, все още не позволява на младите хора да се ориентират напълно в желанието си за бъдеща реализация. Така профилирането им във втори гимназиален етап, може да е в разрез с тяхното бъдещо развитие и получените оценки от ДЗИ да не са най-добрите. Това подлага и на съмнение отделянето на такава голяма тежест на този индикатор (35%). Дял на чуждестранните студенти – 15% Обосновка: През последните години чуждестранните студенти избират да се обучават в Р България или с цел получаване на европейска диплома или за по-евтино образование в определени специалности (например „Медицина“, където по данни от Националната пътна карта се обучават около 50% от всички чуждестранни студенти). Това се потвърждава и от факта, показан на фиг.5, където Р. България (57%) и Румъния са първи по брой (процент) чуждестранни студенти в сферата на „Здравеопазване и социални услуги“. По тази причина не считаме, че този индикатор трябва да има тежест 20%, който да влияе толкова съществено върху определянето на групи, в които попадат държавни ВУ, от които зависи бъдещото им развитие и националната икономика. Новоприети студенти като дял от държавната поръчка – 45% Обосновка: Считаме, че този индикатор би трябвало да има най-голяма тежест, т.к. това в момента е единственият ясен критерий относно степента на търсене на	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ.

		висше образование от кандидат-студентите за съответното ПН/СРП и в съответното ВУ. Факт е, че корекцията на приема в ДВУ се прави вече няколко години с коефициентите за качество на база прием 2019/2020г. Действащите студенти като дял от определения от НАОА капацитет – 15% Обосновка: Капацитетът на едно ПН в дадено ВУ показва възможностите на този университет да обучава студенти в даденото ПН/СРП по принцип. Всъщност този индикатор не способства за реализацията на определени цели, а отразява едно фактическо състояние на базата на определен „контекст“. На практика няма ясни критерии по които НАОА определя капацитета на съответните ПН и СРП. Най-често това става на базата на някакво предходно състояние. А университетите се стремят да запазят утвърдените им капацитети на едно доста сериозно равнище, т.к. все още те разполагат с необходимата база и научен потенциал, без да отчитат в каква степен впоследствие се запълват утвърдените капацитети. III. Предложения по таблица 13 Индикатори за определяне на степента на реализация на завършилите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест. III.1 Предлагаме да се промени срокът за осредняване на информацията по индикатори 1, 2 и 3 и вместо 5 да стане 3 години Обосновка: Развиващите се процеси по отношение на дял безработни, осигурителен доход, облагаем доход и свързаните с тях промени, са динамични. Само през последните две години се забелязва съществен ръст в заплащането на специалисти с ВО в редица сфери. Намаляването на срока от 5 на 3 години ще позволи по-бързо да се отрази тази промяна в отделните индикатори и отделни ПН и СРП да преминат в по-горни групи. Например за Технически университет – Варна, едно от 8-те професионалните направления 5.3 „Комуникационна и компютърна техника“ е в група 1, 2 са ситуирани в група 2 (ПН и СРП с висока степен на реализация на завършилите и ниска степен на търсене на висшето образование - 5.2 ЕЕА и 5.4 Енергетика), а останалите вече са преминали в група 4 (ПН и СРП с ниска степен на реализация на завършилите и ниска степен на търсене на висше образование от кандидат-студентите), което е абсолютно нереално. Специалистите, завършили ВО в специалностите от ПН 5.1. Машинно инженерство, 5.13 Общо инженерство, 5.5. Транспорт, корабоплаване и авиация, ПН 3.4 Социални дейности и 6.1. Растениевъдство са с много висока степен на реализация, но разработената система не позволява правилното им отчитане. Както и специалностите от ПН 3.4 и 6.1. са и с голяма степен на търсене. Същото важи и за ПН Педагогика, което е ситуирано в Група 3 – с ниска степен на реализация на студентите и високо търсене от страна на кандидат-студентите. Данните от последните три години от Варненски регион, а и от други региони показват нарастване на търсенето на педагогически специалисти, която тенденция ще бележи устойчивост, определяна от необходимостта от решителна смяна на поколенията в сферата на началното и средното образование. Не е реално да се отчита, че има непрекъснато търсене на	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ. За НКВОРБ се използват данни и индикатори, за които срокът за осредняване на информацията е 5 години с цел да има сравнимост. Петгодишният срок не е пречка да бъде отразена промяна, случила се в рамките на този срок. При изчислението на индикатор „Приложение на придобитото ВО и реализация по призвание“ са изключение самоосигуряващите се лица и от числителя, и от знаменателя, т.е. те не влияят на стойността на индикатора.

		инженери и учители, а професионалните направления, свързани с тях да са ситуирани в групи 3 и 4. Има и редица други примери. III.2. По отношение на индикатор „Приложение на придобитото ВО и реализация по призвание“. В Приложение 1 „Методика за изготвяне и актуализиране на информацията за състоянието на профилната и териториалната структура на висшето образование, съдържаща се в Националната карта на висшето образование в Република България“ ясно е обяснен начина за определянето му и избора на петте години за осредняване (4 години обучение в ОКС „Бакалавър“ и 1 година в ОКС „Магистър“), но в много ВУ обучението в ОКС „Магистър е 1,5 години, а и нищо не се споменава за ОНС „Доктор“, която би трябвало да е към „реализация по призвание“. Затова предлагаме: III.2.1 Този индикатор и неговата промяна да е за 6 годишен период III.2.2 ОНС „Доктор“ да се отчита като реализация по призвание (всички данни могат да бъдат взети от НАЦИД). III.2.3. Да се намери подход за отчитане на лицата на граждански договор, самоосигуряващите се лица и земеделските производители, които в текущата система не са взети предвид при изчислението. Така много по-реално ще се отчита реализацията в професионални направления 5.5 „Транспорт, корабоплаване и авиация“; 5.13. „Общо инженерство“, 3.4.“Социални дейности“ и 6.1. „Растениевъдство“		
6.	**Aziti, ПОК, 6 ноември 2024 г.**	Национална карта, стр. 5, вместо брой докторанти да се напише брой докторанти във ВУ, за да е ясно и в текста за какво става въпрос. Моля да разграничите броя на докторантите в зависимост от това дали са ексклузивни, тоест само на един договор във ВУ, или имат и други договори към други научни институции или фирми. От статистиките е видимо, че в университетите има назначен прекалено много персонал. С какво се занимават учените в "свободното" си време и на какви странични занимания са се отдали?! Моля да разработите методология и опишите работния ден, месец, година на докторантите и другите научни служители, обвързани с образованието на студентите. Моля статистиката да я раздробите и да описвате в отделни графи, колко от студентите са в специалност за придобиване на степен бакалавър и колко в специалност за придобиване на степен магистър. Моля да предоставите и статистика по възраст, редовно и задочно обучение. Моля да се опишат всички начини на кандидатстване/възможните начини за прием в дадена специалност и да дадете информация как са приетите студентите в определените специалности, стандартен път и "специален път". Моля да включите информация за отпадащи студенти и информация за повтаряне или прекъсване итн както и да дадете информация за студенти прехвърлили една специалност в друга или отказали се да следват след първи, втори, трети итн семестър.	**Не се приема** **Не се приема** **Приема се** **Не се приема** **Не се приема**	Договорите с докторантите не са трудови договори и се сключват съобразно правилника на съответната обучаваща институция. Предложението не е предмет на НКВОРБ. Информацията е налична в Приложение 2 към НКВОРБ. Предложението не е предмет на НКВОРБ. Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.

		Моля да предоставите информация за брой студенти по специалност, които участват в международни програми като Еразъм итн Моля да предоставите информация за брой студенти, завършващи по план, и такива, които са удължили следването си и завършват не със своя випуск, както и други подобни отклонения от нормалния път, но реалност.	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.
		Висшето образование надгражда средното образование с цел придобиване на бакалавърска степен или висшето образование с цел придобиване на магистърска степен. Средното образование може да е професионално или гимназиално. Студентите може да продължат професионалното си образование от средното образование или да се насочат към друга специалност. Студентите с бакалавърска степен може да продължат образованието си в същата сфера или да се насочат към друга. Моля тези факти да се опишат в статистики и да са видими. Дали студентите придобиват първа, втора или трета магистърска степен, също да е видимо от статистиките.	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.
		Също би било добре да е видимо, дали студентите са работили преди следването си и или дори работят по време на следването си на трудов договор, участия в студентски практики по желание или по план итн На стр. 36 сте описали статистика с брой раждания на години. Моля да добавите тук и статистика относно брой завършили лица начално, основно, средно образование в съответната година	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.
		Таблица 8. Брой студенти в района и брой студенти от района Моля да добавите графа Брой работещи висшисти от района (действащи български граждани, завършили средно и висше образование в района) Тоест лица, които са завършили средно и висше образование в региона, и са останали на работа в региона. Таблица 9. Разпределение на завършилите ВУ в България български граждани през периода 2019 – 2023 г. по район на висшето училище и по район на работното място. Моля да добавите тук и информация относно Район, в който са завършили средно образование* Тук не става много ясно, дали завършилите работят по последната придобита специалност или работят нещо друго. Колко остават да работят в научните среди и продължават своята кариера в университет или друга научна структура итн Никъде в доклада не откривам информация, колко студента се обучават на друг език, различен от българския и държат изпитите си на чужд език. Моля тези специалности да бъдат описани отделно и да се опише колко българи и колко чужденци участват в чуждоезиковото обучение.	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни.
		Също така би било добре да дадете информация колко от преподавателите преподават само на български, на български и чужд език, или само на чужд език. Таблица 8. Брой студенти в района и брой студенти от района Моля да предоставите информация, колко студента от един район учат съответно в друг район. Моля да направите разбивка на цифрите по райони.	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.

		От таблицата не става ясно дали това са всички студенти от района или това са студентите от района в района. Моля да дадете статистика как се изпълнява Закона за кредитиране на студентите в страната Моля да дадете информация за разпределението на ECTS точките по време на следването и да дадете информация с какъв брой точки напускат студентите на какъв етап на следването университетите според различните типове специалности, университети етс. С други думи колко процента от влезлите да следват изкласяват и избутват следването до край.	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.
		За колко студента университети взимат финансиране, а студентите нямат или възможност, или интерес да изкласят и отпадат по академичната писта? Моля да анализирате причините и да се съсредоточите на подготовката в средното образование.	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.
		Доколко познанията придобитите в училищата отговарят на очакванията на преподавателите и могат ли преподавателите да работят с "продукта" на средното образование. Моля да направите разбивка по специалности и по тип училище за придобиване на средно образование (математически гимназии, езикови гимназии, образователно профилиране в гимназия, професионални гимназии и наличие на професионална квалификация итн)	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.
		Моля в Национална карта да включите и някаква информация относно Кариерни центрове към съответните университети и алумни дейностите.		
		Сред алумнитата е добре да направите някакви проучвания и изводи за нивото на "надценяване на собствените познавателни способности и подценяване от тях на други". Може да започнете с възпитаниците на юридическите факултети в страна. В държавната администрация се назначават все по-често прависти на позиции, без да се изисква от тях да имат дори елементарни познания в сферата, в която ще работят. Тук съществува опасност поради липсата на специфични познания, тяхната уж ръководна роля да бъде сведена до "говорител" на дадена дирекция. Липсата на специфични познания би довело и до невъзможност за осъществяване на конструктивен диалог с ръководен кадър в държавна администрация, взимаща дори стратегически решения в сфера, в която няма никаква компетентност. Може да се помисли за създаване на нови магистърски специалности като право за икономисти, право за медици, право за инженери, право за педагози итн Тъй като университетският персонал е в пъти раздут, може да се помисли по аналог за създаване на програми като математика за прависти, математика за медици итн Хубаво би било висшистите да имат поне елементарни познания на тема логаритми и да знаят каква е връзката между степенуването, коренуването и логаритмуване. Сиреч, да могат да мислят n-дименсионално в пространството, а не 1-дименсионално - тоест само в хонорари, отразени като точка на правата. "Ефектът на Дънинг – Крюгер е когнитивна склонност, при която неквалифицирани за нещо индивиди имат илюзия за превъзходство, изразяващо	**Не се приема**	Предложението не е предмет на НКВОРБ и предполага друга статистика.

		се в надценяване на собствените познавателни способности и подценяване от тях на други, които може да са и много по-компетентни от тях в същата сфера."		
7.	**Съвет на ректорите, ПОК, 02 декември 2024 г.**	В изпълнение на намеренията си да участва активно в подпомагане на работата на държавната администрация във връзка с регулиране на процесите във висшето образование Съветът на ректорите потърси мнението на всички висши училища и университети във връзка с предлаганите промени в стратегическия документ, предмет на настоящото обсъждане. Получени са становища от Технически университет – Варна, ВУАРР, ЮЗУ „Неофит Рилски" – Благоевград и УНСС, които прилагаме в тяхната цялост с оглед коректното им отразяване. НКВОРБ е сравнително отскоро съществуващ стратегически документ, чиято роля е да подпомага Националната агенция за оценяване и акредитация при вземане на решения във връзка с исканията на висшите училища за откриване на процедури за акредитация на нови професионални направления и основни звена на университетите, функционално свързани с потенциално обучение на студенти в тях. Не бива да се забравя, че тя замени действал до приемането й мораториум и нейната роля до голяма степен беше на законов инструмент, който да стимулира процесите на консолидация в областта на висшето образование, като противотежест на започналата след 1989 години фрагментация. В това отношение цялостно ролята на Националната карта може да бъде определена като успешна, защото на практика макар и да няма задължителен характер за акредитационната агенция несъответствието на искането на отделните висши училища с нейните препоръки се преценява като основание за отказ от страна на административния орган да даде положително становище в хода на съответните процедури. Едновременно с това не бива да се забравя, че метод на регулиране на отношенията в системата на висшето образование е не само държавната намеса, но и осигуряването на условия за пазарна конкуренция и съревнование на образователния пазар между държавните и частните висши училища. В това отношение следва да се отчете, че в настоящия си вариант Картата има силно рестриктивен характер и възраженията на част от висшите училища в тази посока до голяма степен са основателни. Друг ключов въпрос е свързан с нейната териториална и географска структура, която се базира на съществуващите региони за планиране съгласно Закона за регионалното развитие и основаните на него решения на държавата за определянето им. Демографският потенциал на България обаче е намаляващ, а териториалните й размери такива, че по-скоро предполагат единен подход на национално ниво при определяне на структурата на висшите училища в страната. Още повече, че вече и трите региона в Северна България са с население под	**Приема се по принцип**	Направени са обобщения във връзка с представения документ. МОН остава на разположение и в готовност за обсъждане на конкретни предложения за подобряване на НКВОРБ при нейни бъдещи актуализации.

		минималните изисквания на ЕС за продължаване на самостоятелното им съществуване. В Националната карта не е застъпен в достатъчно сериозна степен и друг неин важен компонент – този на ролята й на фактор, не само на регулатор на процесите в областта на висшето образование, но и на връзката им с провежданите от държавата политики по повод регионалното развитие на страната. По този начин до голяма степен се задълбочават съществуващите диспропорции, които се отразяват и на работата и перспективите за развитие на висшите училища, находящи се извън София. Поставените въпроси са от концептуално и структуроопределящо естество и изискват внимателен анализ и обсъждане за евентуална промяна на съдържанието на стратегическия документ. Предвид изискванията за съответствието му със Стратегията за развитие на висшето образование 2021 – 2030 г. Съветът на ректорите изразява своите опасения, че политическата криза в страната прави вече почти невъзможно спазване на определените срокове в Оперативния план за нейното изпълнение. Смятаме, че ефективността на Картата до голяма степен е обвързана и обусловена от приемането на други промени, които очевидно са вече забавени. Приложение: становища на цитираните висши училища		
8.	**Съвет на ректорите - предложения от Технически Университет Варна, ПОК, 02 декември 2024 г.**	По отношение на публикуваната за обществено обсъждане национална карта на висшето образование в Р. България (НКВОРБ), актуализирана редакция 2024 год. считаме, че е необходимо да се преразгледат, коригират и допълнят следните основни точки: I. Към т.4.3 „Насоки на националната политика по отношение на откриване на нови ПН/СРП в съществуващи ВУ, факултети, филиали, колежи“ предлагаме да се създадат нови подточки 4.3.4 и 4.3.5 със следното съдържание: 4.3.4 Допуска се откриване на нови ПН/СРП от група 1 в регион на планиране Г при едновременно изпълнение на следните условия: - обучението по съответното ПН/СРП не се предлага от друго държавно ВУ в съответния регион или в случаите, когато се предлага от друго държавно ВУ в съответния регион, но ПН е приоритетно и броят на обучаваните студенти в съответното ПН/СРП на национално ниво е над 70% от определения от НАОА капацитет и с над 90% попълване на местата държавна поръчка ; - предлаганите специалности в съответното ПН са иновативни и съответстват на съвременните изисквания на пазара на труда; - има мотивирано становище от ресорното министерство за необходимостта от увеличаване на броя на обучаваните студенти по съответните ПН/СРП в съответния регион; - има мотивирано становище от областния управител на областта, в която е държавното ВУ, за необходимостта от увеличаване на броя на обучаваните студенти по съответните ПН/СРП в съответната област, кореспондиращо със стратегическите задачи на областта;	**Приема се по принцип**	Регион тип Г предполага нисък брой наети специалисти с ВО на един студент в региона и с нисък брой ученици в гимназиален етап на обучение на един студент в региона. Това предопределя търсенето и предлагането на ВО. От друга страна в НКВОРБ в насоките в т. 4.2.3 и 4.2.4 са предвидени условия, при които може да се открият нови структури на ВУ в такъв тип регион. При наличие на свободен капацитет и въведено ограничение от НКВОРБ ВУ се насърчават да сключват споразумения за провеждане на

		- има положително становище от МОН в извършената предварителна оценка на въздействието върху степента на съответствие на профилната и териториална структура на висшето образование със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда. 4.3.5 Допуска се откриване на нови ПН/СРП от група 1 и 2 в регион на планиране Г без субсидиране от държавата до достигане на изпълнение на едно от изискванията по т.4.3.1, 4.3.2, 4.3.3 или 4.3.4. Обосновка : Регион на планиране Г , в който трайно попадат СИРП и СЦРП е обречен на застой по отношение на развитие в сферата на висше образование по професионални направления и СРП за ДВУ, разкриване на свои филиали и др. структури. Същевременно ЧВУ могат и получават положително оценени проекти за разкриване както на нови ПН, така и на СРП, което е видно от сайта на НАОА . Обвързването на образователния профил на системата на ВО с потребностите на пазара на труда е обективен процес, но той не трябва да се абсолютизира, тъй като у нас съществуват сериозни диспропорции в търсенето и предлагането на определени специалисти както в национален, така и в регионален план. Те са резултат най-вече в диспропорциите в самото социално-икономическо развитие на регионите. А наличието на висококвалифицирани специалисти е първостепенен фактор за това социално-икономическо развитие и ако тях ги няма, то всеки един „пробив“ (инвестиционен, технологичен или друг) в бъдещето няма как да се осъществи, защото такива специалисти няма да бъдат налични, тъй като те няма да са подготвени от съществуващата днес система за ВО и нейното териториално разпределение в страната. Така се затваря омагьосания кръг – няма инвестиции-няма развитие-няма специалисти. Ако се появят инвестиции, те не могат да се реализират поради липсата на подготвени кадри. По този начин още повече ще се засилват диспропорциите, свързани с инвестиции в североизточен и северен централен регион. Това ще засилва вътрешната миграция към региони, където има инвестиции и работа. На стр.34 вече ясно е дефиниран факт, че освен Северозападен и Северен централен регион, то и Североизточен не отговарят на изискванията за минимален брой жители, за да се считат за региони. Може би този факт се задълбочава и от сегашното въздействие на Националната пътна карта – липса на развитие, намаляващ брой действащи студенти, които освен, че искат да се учат желаят и да започнат своята реализация по време на своето обучение. Освен това, към момента общото равнище на технологично развитие в страната ни не е особено високо, равнището на производителността на труда също е по-ниско от средното за ЕС, поради което като цяло потребността от висококвалифицирани кадри към момента не е особено висока. Следователно ориентирането към моментното състояние на пазара на труда на системата на ВО няма да бъде особено продуктивно от гледна точка на перспективите на нейното развитие. В тази връзка считаме, че с въвеждането на тези две допълнителни точки ще се избегне дискриминацията по отношение на правото за обучение.		съвместно обучение и споделяне на ресурси. Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ.

		II. Предложения по таблица 12 Индикатори за определяне на степента на търсене на висше образование от кандидат-студентите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест. **II.**1. Предлагаме ново преразпределение на тежестите на отделните индикатори, а именно: **Среден успех от дипломата за завършено средно образование – 20 %** *Обосновка:* Въвеждането на двуетапното придобиване на средно образование: първи гимназиален – от VIII до X клас включително, и втори гимназиален – от XI до XII клас включително, доведе до нов начин на определяне на средния успех от дипломата. При това ранното професионално ориентиране, още в 7 клас, все още не позволява на младите хора да се ориентират напълно в желанието си за бъдеща реализация. Така профилирането им във втори гимназиален етап, може да е в разрез с тяхното бъдещо развитие и получените оценки от ДЗИ да не са най-добрите. Това подлага и на съмнение отделянето на такава голяма тежест на този индикатор (35%). **Дял на чуждестранните студенти – 15%** *Обосновка:* През последните години чуждестранните студенти избират да се обучават в Р България или с цел получаване на европейска диплома или за по-евтино образование в определени специалности (например „Медицина“, където по данни от Националната пътна карта се обучават около 50% от всички чуждестранни студенти). Това се потвърждава и от факта, показан на фиг.5, където Р. България (57%) и Румъния са първи по брой (процент) чуждестранни студенти в сферата на „Здравеопазване и социални услуги“. По тази причина не считаме, че този индикатор трябва да има тежест 20%, който да влияе толкова съществено върху определянето на групи, в които попадат държавни ВУ, от които зависи бъдещото им развитие и националната икономика. **Новоприети студенти като дял от държавната поръчка – 45%** *Обосновка:* Считаме, че този индикатор би трябвало да има най-голяма тежест, т.к. това в момента е единственият ясен критерий относно степента на търсене на висше образование от кандидат-студентите за съответното ПН/СРП и в съответното ВУ. Факт е, че корекцията на приема в ДВУ се прави вече няколко години с коефициентите за качество на база прием 2019/2020г. **II. Предложения по таблица 12 Индикатори за определяне на степента на търсене на висше образование от кандидат-студентите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест.** **II.**1. Предлагаме ново преразпределение на тежестите на отделните индикатори, а именно: **Среден успех от дипломата за завършено средно образование – 20 %** *Обосновка:* Въвеждането на двуетапното придобиване на средно образование: първи гимназиален – от VIII до X клас включително, и втори гимназиален – от XI до XII клас включително, доведе до нов начин на определяне на средния успех от дипломата. При това ранното професионално ориентиране, още в 7 клас, все още	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ.

		не позволява на младите хора да се ориентират напълно в желанието си за бъдеща реализация. Така профилирането им във втори гимназиален етап, може да е в разрез с тяхното бъдещо развитие и получените оценки от ДЗИ да не са най-добрите. Това подлага и на съмнение отделянето на такава голяма тежест на този индикатор (35%). **Дял на чуждестранните студенти – 15%** *Обосновка:* През последните години чуждестранните студенти избират да се обучават в Р България или с цел получаване на европейска диплома или за по-евтино образование в определени специалности (например „Медицина“, където по данни от Националната пътна карта се обучават около 50% от всички чуждестранни студенти). Това се потвърждава и от факта, показан на фиг.5, където Р. България (57%) и Румъния са първи по брой (процент) чуждестранни студенти в сферата на „Здравеопазване и социални услуги“. По тази причина не считаме, че този индикатор трябва да има тежест 20%, който да влияе толкова съществено върху определянето на групи, в които попадат държавни ВУ, от които зависи бъдещото им развитие и националната икономика. **Новоприети студенти като дял от държавната поръчка – 45%** *Обосновка:* Считаме, че този индикатор би трябвало да има най-голяма тежест, т.к. това в момента е единственият ясен критерий относно степента на търсене на висше образование от кандидат-студентите за съответното ПН/СРП и в съответното ВУ. Факт е, че корекцията на приема в ДВУ се прави вече няколко години с коефициентите за качество на база прием 2019/2020г. **Действащите студенти като дял от определения от НАОА капацитет – 15%** *Обосновка:* Капацитетът на едно ПН в дадено ВУ показва възможностите на този университет да обучава студенти в даденото ПН/СРП по принцип. Всъщност този индикатор не способства за реализацията на определени цели, а отразява едно фактическо състояние на базата на определен „контекст“. На практика няма ясни критерии по които НАОА определя капацитета на съответните ПН и СРП. Най-често това става на базата на някакво предходно състояние. А университетите се стремят да запазят утвърдените им капацитети на едно доста сериозно равнище, т.к. все още те разполагат с необходимата база и научен потенциал, без да отчитат в каква степен впоследствие се запълват утвърдените капацитети. **III. Предложения по таблица 13 Индикатори за определяне на степента на реализация на завършилите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест.** III.1 Предлагаме да се промени срокът за осредняване на информацията по индикатори 1, 2 и 3 и вместо 5 да стане 3 години *Обосновка:* Развиващите се процеси по отношение на дял безработни, осигурителен доход, облагаем доход и свързаните с тях промени, са динамични. Само през последните две години се забелязва съществен ръст в заплащането на специалисти с ВО в редица сфери. Намаляването на срока от 5 на 3 години ще	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ. За НКВОРБ се

		позволи по-бързо да се отрази тази промяна в отделните индикатори и отделни ПН и СРП да преминат в по-горни групи. Например за Технически университет – Варна, едно от 8-те професионалните направления 5.3 „Комуникационна и компютърна техника“ е в група 1, 2 са ситуирани в група 2 (ПН и СРП с висока степен на реализация на завършилите и ниска степен на търсене на висшето образование - 5.2 ЕЕА и 5.4 Енергетика), а останалите вече са преминали в група 4 (ПН и СРП с ниска степен на реализация на завършилите и ниска степен на търсене на висше образование от кандидат-студентите), което е абсолютно нереално. Специалистите, завършили ВО в специалностите от ПН 5.1. Машинно инженерство, 5.13 Общо инженерство, 5.5. Транспорт, корабоплаване и авиация, ПН 3.4 Социални дейности и 6.1. Растениевъдство са с много висока степен на реализация, но разработената система не позволява правилното им отчитане. Както и специалностите от ПН 3.4 и 6.1. са и с голяма степен на търсене. Същото важи и за ПН Педагогика, което е ситуирано в Група 3 – с ниска степен на реализация на студентите и високо търсене от страна на кандидат-студентите. Данните от последните три години от Варненски регион, а и от други региони показват нарастване на търсенето на педагогически специалисти, която тенденция ще бележи устойчивост, определяна от необходимостта от решителна смяна на поколенията в сферата на началното и средното образование. Не е реално да се отчита, че има непрекъснато търсене на инженери и учители, а професионалните направления, свързани с тях да са ситуирани в групи 3 и 4. Има и редица други примери. III.2. **По отношение на индикатор „Приложение на придобитото ВО и реализация по призвание“.** В Приложение 1 „Методика за изготвяне и актуализиране на информацията за състоянието на профилната и териториалната структура на висшето образование, съдържаща се в Националната карта на висшето образование в Република България“ ясно е обяснен начина за определянето му и избора на петте години за осредняване (4 години обучение в ОКС „Бакалавър“ и 1 година в ОКС „Магистър“), но в много ВУ обучението в ОКС „Магистър е 1,5 години, а и нищо не се споменава за ОНС „Доктор“, която би трябвало да е към „реализация по призвание“. *Затова предлагаме:* *III.2.1 Този индикатор и неговата промяна да е за 6 годишен период* *III.2.2 ОНС „Доктор“ да се отчита като реализация по призвание (всички данни могат да бъдат взети от НАЦИД).* *III.2.3. Да се намери подход за отчитане на лицата на граждански договор, самоосигуряващите се лица и земеделските производители, които в текущата система не са взети предвид при изчислението. Така много по-реално ще се отчита реализацията в професионални направления 5.5 „Транспорт, корабоплаване и авиация“; 5.13. „Общо инженерство“, 3.4. “Социални дейности“ и 6.1. „Растениевъдство“*		използват данни и индикатори, за които срокът за осредняване на информацията е 5 години с цел да има сравнимост. Петгодишният срок не е пречка да бъде отразена промяна, случила се в рамките на този срок. При изчислението на индикатор „Приложение на придобитото ВО и реализация по призвание“ са изключение самоосигуряващите се лица и от числителя, и от знаменателя, т.е. те не влияят на стойността на индикатора.

9.	**Съвет на ректорите Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, ПОК, 02 декември 2024 г.**	1. В проекта на Приложение № 2 към Националната карта за висше образование в Република България е представено състоянието на профилната и териториалната структура на висшето образование в страната през 2024 г. Според посочените данни 51 са общо акредитираните висши училища, а регионите на планиране са 6 на брой – Северозападен, Северен централен, Североизточен, Югоизточен, Югозападен и Южен централен. В северния регион (Северозападен, Северен централен, Североизточен) са разположени общо 14 висши училища, а в южния регион (Югоизточен, Югозападен и Южен централен) общо 37 акредитирани висши училища.	**Приема се по принцип**	Не са направени конкретни предложения.
		2. Възприетият начин на райониране, при който към Югозападен район е включена и София, не дава възможност за пълен анализ в следните точки от доклада: 2.7. Съществуват регионални дисбаланси в териториалната структура на висшето образование, включително по отношение на разпределението на висшите училища, професионалните направления и студентите; 2.8. Броят на студентите ще се намалява в дългосрочен план поради демографската среда; 2.9. Тенденцията на фрагментация на висшето образование се пречупи и се наблюдава плавна консолидация. Това се отразява пряко и на типовете региони за планиране според регионалните потребности за развитие на висшето образование в България за 2024 г.	**Не се приема**	Шестте региона за планиране (NUTS-2) в Република България се разделят на четири типа според положението на стойностите им спрямо съответните средни стойности за страната по всеки от индикаторите в НКВОРБ.
		3. Считаме, че изпълнението на целите на Картата зависи преди всичко от регионалното планиране. Предлагаме то да бъде променено въз основа на следните показатели: териториално разположение; социално-икономическо развитие; брой на населението; достъпност (ограничаване на неравенствата в достъпа до висше образование); специфика на пазара на труда; профил на висшите училища и техния потенциал за привличане на чуждестранни студенти.	**Приема се по принцип**	Основната част от направените тук предложения са отразени в настоящата методика на НКВОРБ.
		4. В системата от индикатори за определяне на степента на реализация на завършилите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест и индикатори за определяне на степента на реализация на завършилите за всяко акредитирано ВУ по ПН и СРП и тяхната тежест са включени „Осигурителен доход на завършилите“ и „Облагаем доход на завършилите“. Те пряко зависят от възможностите за реализация на завършилите студенти в съответните региони и спецификите на общинските центрове. Предлагаме тези индикатори да бъдат съобразени със спецификата на всеки отделен регион.		
		1. По отношение на индикатор „Осигурителен доход“ в Таблица 13. Индикатори за определяне на степента на реализацията на завършилите по ПН и СРП на национално ниво и тяхната тежест предлагаме да се въведат коригиращи коефициенти, които да отразяват реалните статистически данни и да се отчитат регионални различия в размера на осигурителния доход на лица, заемащи съпоставими работни позиции. Това би направило данните за осигурителния доход сравними и би било база за обективен анализ и оценка.	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при следващи актуализации на НКВОРБ.
		Проект на Постановление на МС за приемане на актуализиран списък на защитените от държавата специалности от професии за учебната 2025/2026 г.		

		и на актуализиран списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2025/2026 г. 1. Подкрепяме приемането на проекта на Постановление за приемане на актуализиран списък на защитените от държавата специалности от професии за учебната 2025/2026 г. и на актуализирания списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2025/2026 г. За учебната 2025-2026 г. не се предвижда включване на нови специалности в Списъка на защитените от държавата специалности от професии. Поддържаме предложените шест нови професии, включени в Списъка със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда. 2. В частичната предварителна оценка на въздействието (в нея коректно е отбелязано, че не е необходимо извършването на цялостна предварителна оценка на въздействието) е обосновано добавянето на посочените шест нови професии в Списъка със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2025/2026 година. Общата цел е „осигуряване на условия за функциониране на достъпна и адаптивна към пазара на труда система на професионално образование и обучение“. Считаме, че извършената частична предварителна оценка на въздействието дава възможност да бъде взето правилно политическо решение, но е необходимо да бъде преработена и съобразена със следното: • Съгласно **чл. 6а, ал. 5 (Изм. - ДВ, бр. 27 от 2024 г.)** от Закона за професионалното образование и обучение, Списъкът на защитените от държавата професии и Списъкът с професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда *се актуализират веднъж на две години до края на месец октомври на съответната година. Т.е. двата списъка не могат да бъдат актуализирани за учебната 2026/2027 г.*, ако се приеме предложения проект на Постановление за приемане на актуализиран Списък на защитените от държавата специалности от професии за учебната 2025/2026 година и на актуализиран Списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2025/2026 година. **Това налага да бъдат приети своевременни промени в** *Постановление № 111 от 25 юни 2018 г. за приемане на списък със защитените от държавата специалности от професии, на критериите за определянето им и на условията и реда за допълнително финансиране за издръжка на паралелки за придобиване на квалификация по защитени специалности от професии и специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда,* **съответстващи на Закона за професионалното образование и обучение.**	**Приема се по принцип**	Направените предложения се отнасят за друг проект на акт, а не за НКВОРБ.

		• Да се разшири извършена оценка на въздействието съобразно становището на Министерския съвет, а именно да се „добавят статистически данни и/или друга подходяща информация, касаеща проблемите с недостига на специалисти в определените области, конкретните изисквания на пазара на труда, готовността на съответните институции да предлагат професионално образование, адекватно на нуждите на пазара на труда (професионални училища/ паралелки, педагогическите специалисти, техническо оборудване и т.н.)“. Освен това, необходимо е да бъдат очертани по-детайлно различните видове последици от липсата на актуализация на Списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2025/2026 година. • Да се вземе предвид факта, че висшите училища осигуряват обучение по специалности, свързани с ИКТ (Информационни и комуникационни технологии) сектора и да се анализират техните възможности да предложат бакалавърски и магистърски програми по професиите „Системен програмист“, „Програмист на изкуствен интелект“, „Приложен програмист“ и „Програмист на роботи“.		
10.	**Съвет на ректорите ВУАРР – Пловдив** /Доц. д-р Александър Красимиров Давчев/	В връзка с публикуваният Проект на РМС за актуализиране на НКВОРБ за 2024 г на портала за обществени консултации с цел балансирано развитие на мрежата от висши училища според потребностите на регионите и пазара на труда, изказвам следното мнение: От изложените данни се наблюдава сериозна диспропорция по отношение на локализацията на висшите учебни заведения, които импонира и със затрудненията на пазара на труда по места; Положителен аспект в предложението е определянето на нова минималната граница за използваемост на капацитета, която да се прилага като необходимо условие за откриване нови професионални направления, както и на други структури на висши училища от 60 % с цел да не се ограничават значително висшите училища при желанието им да откриват нови професионални направления и структури. Става ясно, че с предложените актуализации и допълнения се цели повишаването на ролята на висшите училища като активен фактор за регионално развитие и подобряване на структурата и ефикасността на висшето образование. Предложената актуализация е съгласувана с всички национално представителни синдикални и работодателски организации, съобразно изискването на чл. 10, ал. 2, т. 1а от Закона за висшето образование, което е довело и до предлагане на конкретен текст на Решението. Смятам, че ако се говори за стратегически документ, който обхваща период до 2030 година, трябва категорично да се обърне внимание на неравностойното и неконкурентноспособно положение, в което са поставени частните учебни заведения по линия на системата за контролиран от държавата субсидиран прием, проблем който не намира решение от десетилетия. Считам, че частната	**Приема се по принцип**	Не се съдържат конкретни предложения по предложения проект на акт. НКВОРБ се актуализира всяка година, а не е до 2030 г.

		инициатива е по-гъвкава, адаптивна и по-лесно управляема, ерго трябва да стане част от държавната стратегия за решаване на съвременните проблеми на пазара на труда. Това би било възможно със създаване на съответен механизъм за дотиране на частните структури, желаещи да развиват и утвърждават защитени професионални направления и регулирани професии.		
11.	**Съвет на ректорите УНСС - Становище от проф. д-р Матилда Александрова, в.и.д. заместник-ректор по учебната дейност на УНСС доц. д-р Александър Найденов, главен секретар по АКУД, доц. д-р Елена Симеонова, главен секретар по акредитацията проф. д-р Янка Тоцева, ръководител катедра „Педагогика“**	Националната карта на висшето образование в Република България (НКВОРБ) е комплексен и методически обоснован управленски инструмент, който има за цел "…да се използва за балансирано развитие на мрежата от висши училища според потребностите на регионите и според реалните възможности, както и за допълнително развиване на системата за контролиран от държавата субсидиран прием в държавните ВУ, в съответствие с националните и регионални потребности и с прогнозите за бъдещо развитие на пазара на труда" 1 . Съгласно чл. 9, ал. 3, т. 1а от ЗВО, Националната карта подлежи на ежегодна актуализация, т.е. тя е динамичен управленски документ, който следва да отразява променящата се среда. По отношение на актуализираната НКВОРБ може да бъдат направени следните обобщени констатации: 1. В актуализираната Карта няма промяна по отношение начина на определянето на групи професионални направления и специалности от регулираните професии на национално ниво, както и групи акредитирани висши училища (ВУ) по професионални направления и специалности от регулираните професии в зависимост от степента на съответствие на актуалната профилна и териториална структура на висшето образование в РБ със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда и типове региони за планиране според регионалните потребности за развитие на висшето образование. 2. В насоките на националната политика е определена нова минималната граница от 60% за използваемост на капацитета, която да се прилага като необходимо условие за откриване нови професионални направления, както и на други структури на висши училища „с цел да не се ограничават значително ВУ при желанието им да откриват нови професионални направления и структури“. При по-задълбоченото обследване на инструментариума обаче изпъкват някои несъвършенства, които възпрепятстват адекватното балансиране на регионалните и националните нужди. Като основен проблем в НКВОРБ може да се посочи провеждането на анализ на дейността на ВУ в Република България в твърде обобщен регионален аспект, без отчитане на специфичните особености и реалните териториални различия относно отделни ПН и ВУ. Доказателства за това твърдение се съдържат в Приложението към настоящото становище. Предложената за обществено обсъждане НКВОРБ за 2023 г. на практика не дава никакви възможности за откриването на нови и/или търсени специалности, като например бакалавърска програма „Педагогика на обучението по икономика и информатика“ в ПН 1.3. „Педагогика на обучението по …“.	**Приема се по принцип**	Направени са обобщения във връзка с представения документ. Не се съдържат конкретни предложения, които да бъдат обсъдени.

		Основната пречка е несъответствието на национално ниво на броя на действащите студенти спрямо определения от НАОА капацитет на ВУ, които имат програмна акредитация по това професионално направление, което е определено още от 2016 година като приоритетно с Постановление № 64 от 25 март 2016 г. за условията и реда за утвърждаване на броя на приеманите за обучение студенти и докторанти в държавните висши училища и за приемане на списък на приоритетните професионални направления и на списък на защитените специалности 2 . За разлика от другите професионални направления, в това се подготвят бъдещи учители по всички учебни предмети, преподавани в рамките на средното образование във всички видове училища – основни, средни, профилирани гимназии и професионални гимназии. Търсенето на учители по икономика и информатика е добре известно на цялата педагогическа общественост и не се нуждае от допълнителни доказателства. Попадайки обаче в общата група на всички специалности по ПН 1.3 няма как да се стартира проект за програмна акредитация на бакалавърска програма „Педагогика на обучението по икономика и информатика“, макар към момента в нито един български университет да няма такава специалност. Направените констатации дават основания да направим следните предложения за прецизиране на Националната карта на висшето образование в Р. България за 2023 г.: 1. Прецизиране на индикатори. Предвид факта, че Картата цели изпълнение на националната политика, при нейната актуализация следва да се взема под внимание изпълнението на държавната поръчка по всяко професионално направление за предходната година, а не определения от НАОА капацитет. Последният е много по-инертен индикатор, обвързан с институционалната и програмната акредитация, чиито процедури през последните години бяха забавени от промените в критериалната система на НАОА. 2. Допълване на насоките на националната политика по отношение на разкриване на нови ПН/СРП в съществуващи ВУ, филиали, факултети, колежи. За да се даде възможност на висшите училища да предлагат нови, модерни и търсени специалности, е необходимо в Насоките на националните политики за развитие на профилната и териториалната структура на ВО да се добавят следните нови точки: 4.3.4. Допуска се откриване на нови ПН/СРП от съответната група във ВУ и техни поделения в регионите на планиране от тип А, Б и В, и когато броят на обучаваните студенти в съответното ПН/СРП на национално ниво е под определения в т. 4.3.1, 4.3.2 и 4.3.3 капацитет при мотивирано становище от ресорното министерство за необходимостта от увеличаване на броя на обучаваните студенти по съответните ПН/СРП в даден регион. 4.3.5. Допуска се откриване на нови ПН/СРП от съответната група във ВУ и техни поделения в регионите на планиране от тип А, Б и В, и когато броят на обучаваните студенти в съответното ПН/СРП на национално ниво е под определения в т. 4.3.1,	**Не се приема**	Считаме, че следва да се съблюдава свободния капацитет. Определеният от НАОА капацитет за обучение на студенти във ВУ по съответните ПН/СРП е основна характеристика на профилната и териториалната структура на висшето образование, а степента на използване на създадения капацитет е един от основните показатели за степента, до която съществуващата профилна и териториална структура на висшето образование съответства на търсенето от страна на кандидат-студентите. С оглед на дефинираните цели на НКВОРБ проследяването на

		4.3.2 и 4.3.3 капацитет в случаите когато откриваното ПН/СРП е от списъка на професионалните направления и защитените специалности по чл. 95, ал. 7, т. 8 от ЗВО. 3. Предвиждане на целеви изключения от постановените в НКВОРБ ограничителни рамки на капацитета. Това ще осигури възможност на ВУ да разкриват специфични, интердисциплинарни и търсени на пазара на труда нови за дадено ПН специалности, без това да бъде механично блокирано от стриктно заложения в Картата капацитет. По този начин националната политика – чрез НКВОРБ – ще даде ясен приоритет на динамиката на пазара на труда и изискванията на потребителите на кадри. В тази насока е и едно от изискванията, които при институционална акредитация се предявяват към ВУ, а именно да се развиват, „улавяйки“ тенденциите на средата, в частност на пазара на труда – т.е. ВУ да бъдат проактивни спрямо новите реалности на средата. По този начин може да се осигури синхронизиране на политиките на НКВОРБ с този динамичен процес, като се избегне изоставането от актуалните тенденции на пазара на труда и изискванията на работодателите. Няма съмнение, че нереално високите капацитети, определени на множество ВУ при акредитационни процедури в миналото, и доказана невъзможност за запълването им (поради тяхната ниска атрактивност за кандидат-студентите), издигат сериозни бариери пред нови ВУ да предложат актуални, съвременни и атрактивни специалности в такива ПН. Приемането на гореописаните предложения ще осигури необходимите предпоставки за постигне на съответствие между актуалното търсене на висше образование и адекватното предлагане на специалности за обучение, основано на компетентностен профил на предлагащите ги ВУ, а не основно на териториална локация.		степента на използване на създадения капацитет за обучение на студенти както в държавните, така и в частните висши училища е от съществено значение и е пряко свързано с възможностите за провеждане на политики за балансирано развитие на мрежата от висши училища в съответствие със социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда. По този начин при наличие на свободен капацитет и въведено ограничение от НКВОРБ ВУ се насърчават да сключват споразумения за провеждане на съвместно обучение и споделяне на ресурси.
12.	**Съвет на ректорите Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив - проф. д.н. инж. Б. Хаджиев**	Независимо, че обосновката за НКВОРБ в съответствие с действащата нормативна база е коректно направена, съдържанието и приложенията би трябвало да се прецизират. Основанието е: 1. Не са коректно обосновани регионалните потребности. Оттук следва, че не би могло да се изпълнят поставените в т. 1.3 цели на НКВОРБ, както и да се дефинират типове региони за планиране, каквото е едно от изискванията в т. 1.4.1. Би трябвало с помощта на национално представените работодателски организации в страната да се разработят индикатори за определяне на регионалните потребности; 2. Липсва професионален подход за определяне на профилната и териториална структура и на групите ВУ, така, че те в максимална степен да съответстват на социално-икономическото развитие и потребностите на пазара на труда, както и на типове региони; 3. Посочената в пр.1 методиката за изготвяне и актуализиране на информацията за състоянието на профилната и териториалната структура на висшето образование	**Приема се по принцип**	Направените предложения предполагат да бъдат подложени на задълбочен анализ и обсъждане със заинтересованите страни при последващи актуализации на НКВОРБ.

		не позволява коректно да се дефинира и да се подобри както профила на ВУ, така и на региона. Посочените процедури базирани на методи за пресмятане на броя на очаквани, и завършили студенти, както и групите индикатори и пресмятането на техните стойности не дават възможност да се формира качествена методика за определяне на съответни групи професионални направления, каквато е претенцията в т.4. от Пр.1. Подобна е ситуацията и за т.5 от Пр.1., особено като се има предвид, че посочените две групи индикатори трудно могат да имат както количествен, така и качествен измерител и са необосновано балансирани за държавните и частни ВУ; 4. В пр.2 е посочена една актуална профилна и териториална структура на висшето образование по професионални направления (ПН), специалности от регулираните професии (СРП) и региони за планиране (РП). Но, какво от това след като очакваната промяна в профилната и териториалната структура и определянето на групи професионални направления и специалности и на групи акредитирани висши училища по професионални направления се базира основно на действащи, завършили и реализирали се студенти (като се пренебрегва качеството на работа на ВУ, на завършилите, както и нуждите и мнението на работодателите за това качество). Подобна е ситуацията и за раздел 5 и 6 след като за основен индикатор се използва брой наети специалисти с ВО на един студент в региона. P.S. За да се подобри качеството на образованието и на НКВОРБ, би трябвало да се прецизира ЗВО, ЗРАС и техните правилници за прилагане. Към настоящия момент профилът особено на ДВУ е размит. Видно от статистическите данни над 70% от тях обучават по над 60% от професионалните направления. Т.е. профилирането на ВУ е само на книга, например, когато ВУ с технически профил обучават лекари, юристи и т.н.. Профилирането лесно може да стане чрез преструктуриране на ВУ и с разумно преценено по тежест решение на национално ниво.		
13.	**НАОА, електронна поща,**	От името на НАОА предлагаме следното допълнение към картата: Бележка под линия към точка 4.2 на стр. 59 „**Насоките не се отнасят за случаите, при които съществуващ/и факултет/и с вече акредитирани ПН/СРП се преобразува/т за провеждане на обучение в същото ВУ и в същото населено място, включително и ако това предполага откриване на нов факултет**.“	**Приема се**	Отразено в проекта на акт, като следва да се специфицира, че става въпрос за същото населено място и същото провеждано обучение по вече акредитираните във ВУ ПН.